

Historisk oversigt over middelalderen

Græskromersk oldtid fra c. 1200 f. til 400 e.Kr.

- 753 f.Kr. Rom siges at være grundlagt¹⁾ i dette år.
146 f.Kr. Rom indtager Hellas, Hellas indtager Rom.
27 f.-14 e. Augustus er princeps, kejser i Rom, fra 27 f.Kr. til 14 e.Kr. Romerriget afgrænses af Rhinen, Atlanterhavet, Ørkenen, Eufrat, Kaukasus og Donau.
30-313 Kristendommen vinder frem. Martyrernes tid.
313 Konstantin den Store giver de kristne trosfrihed.
395 Romerriget deles i:
- Det vestromerske Rige, der falder i 476;
- Det østromerske Rige, der består til 1453.

400 Middelalderen begynder i Sydeuropa.

- 500 Det vestromerske Rige opløses. Oldtidens byer som Athen og Rom ligger øde hen.
500-1000 Kulturen overvintre i klostrene.
529 Benedikt grundlægger sit kloster på Monte Casino i Mellemitalien og skriver *Regula Monachorum*²⁾.
622 Muhamed grundlægger Islam i Arabien.
800 Frankernes konge, Karl den Store, forsøger at genetablere Romerriget.
800-1050 Araberne behersker Nordafrika og dele af Sydeuropa.
850-1050 Danske og norske vikinger drager mod vest og syd.
966 Den danske konge Harald Blåtand overbevises af den tyske missionær Poppo og beslutter, at danerne skal kristnes.
1000-1100 Normannerne, vikingernes efterkommere, fordriver araberne fra Sicilien og Syditalien.
1000 Byer³⁾ rejser sig i hele Europa.

1050 Middelalderen begynder i Danmark

- 1050 Skt.Thøger missionerer i Thy.
1047 Svend Estridsen bliver konge i Danmark.
1104 Danmark får eget ærkebispesæde i Lund⁴⁾.
1182-1226 Den hellige Frans⁵⁾ af Assisi.
1350 Den sorte død hærger hele Europa.
1400 Renæssancen begynder i Italien⁶⁾.

-
1. Legenden fortæller, at Rom blev grundlagt af to tvillinger: Romulus og Remus.
  2. *Regula Monachorum* blev grundlaget for alle kontemplative munkeordener, herunder benediktinere og cisterciensere. Alle munke og nonner uanset orden aflægger efter en prøvetid som novice følgende tre løfter: *paupertas* (fattigdom), *obedientia* (lydighed) og *castitas* (kyskhed). I kontemplative munkeordener aflægger man desuden et løfte om *stabilitas loci* (forbliven på samme sted).
  3. Indenfor det tidligere Romerriges grænser er der tale om gamle byer, der atter bliver befolket, udenfor er der tale om helt nye byer.
  4. Lund ligger i Skåne, der var en del af middelalderens Danmark.
  5. Den hellige Frans grundlægger den orden, som han selv kaldte *fratres minores*, men som også kaldes *gråbrødre* efter kuttens farve og *tigermunke* efter brødrenes levevis.
  6. Renæssancen søger tilbage *ad fontes*, til kilderne, det vil sige Det nye Testamente, når det drejer sig om troen,

1536 Reformationen indføres i Danmark.

Middelalderen: en europæisk enhedskultur

Kristendommen giver fælles tro og livsform. Kristendommens fælles overhoved er paven i Rom.

Latin er *lingua franca*⁷⁾ i hele Europa.

Græsk kultur danner baggrund for videnskab og filosofi.

Romersk kultur er baggrund for jura, administration og byggeteknik.

Arabisk kultur bygger delvis på den græske og bidrager med kemi, matematik og lægekunst.

Store konflikter

Af vigtige konflikter i middelalderen kan nævnes:

- investiturstriden, strid mellem pave og kejser om retten til at indsætte biskopper;
- kætternes⁸⁾ angreb på den katolske kirke. Kætterne knuses af inkquisitionen⁹⁾.

En periode på rejse

Middelalderen er også en tid, der præges af folk på rejse. Man rejser til syden for at studere, man rejser på pilgrimsrejse for at opsøge hellige steder, og nogle rejser på korstog for at befri Det Hellige Land fra de vantro muhamedanere (=muslimerne).

De første universiteter

1000 Salerno i Syditalien, berømt for lægekunst. Den danske læge Henrik Harpestreng har studeret i Salerno.

1100 Bologna i Norditalien, berømt for juridiske studier.

1150 Paris og Oxford, begge steder berømte for filosofi og teologi. Biskop Gunner af Viborg har studeret i Paris.

Siden kommer mange andre universiteter i Europa, men først i 1479 får København sit universitet.

Pilgrimsrejser

Som pilgrim¹⁰⁾ opsøger man hellige steder. De tre største pilgrimsmål er:

- 1) Santiago i Spanien. Har man valfartet til Santiago, kaldes man en rigtig *peregrinus*. En kam-musling er symbol på pilgrimsfærden;
- 2) Rom i Italien med Peters og Paulus' grave. Denne rejse giver betegnelsen *romeus*, en roma-farer;
- 3) Jerusalem med Golgatha og Jesu grav. Denne rejse giver betegnelsen *palmifer*, palmebærer, og en palmegren er symbol på rejsen.

På korstog

Der er flere grunde til korstogene:

- 1) man vil befri Det hellige Land for de vantro muhamedanere;
- 2) handelsruterne, herunder Silkevejen til Østen, skal sikres;

---

og den græskromerske oldtid, når det gælder kunst, litteratur og filosofi.

7. Det vil sige et internationalt sprog uden binding til en bestemt nation.

8. Ordet kætter hedder på latin *catharii* og det kommer fra græsk **6" 2VDF 404** der betyder *de rene*. Kætterne angreb paven for at være Antikrist og den katolske kirke for at være Satans værk.

9. Inkquisitionen er en undersøgelsesdomstol, der afslørede kætterne, ofte under grusomme forhør. Inkquisitionen blev ledet af dominikanerne, der også kaldes *sortebrødrene*.

10. Det danske ord *pilgrim* er dannet af latin *peregrinus*, der betyder en *fremmed*.

- 3) der skal missioneres og måske også vindes nyt land;
- 4) endelig kan et rask korstog aflede opmærksomheden fra andre og større problemer.

Middelalderens betydning for Danmark

Munkene lærer danskerne at læse, skrive, bygge rigtige mure¹¹⁾, forbedre landbrugets dyrkningsmetoder og helbrede sygdomme. Kirkens folk hjælper kongemagten med at etablere et velordnet samfund med skrevne love. Mange munke følger evangeliets bud om næstekærlighed ved at pleje de syge og bispise de fattige.

Læsning om middelalderen

I Verdenshistorie 1 findes nogle afsnit, der giver en god indledning til middelalderen. I andenedgaven er det følgende sider og afsnit:

226-229	2.	Normannerne
237-241	4.	Den universelle pavekirke
245-249	6.	Europas modoffensiv mod Islam
267-282	10.	Højmiddelalderens samfunds- og kulturliv
282	11.	Højmiddelalderens karakteristiske træk

I tredieudgaven er der tale om disse sider og afsnit:

271-274	7.	Normannerne
277	1.	Et vendepunkt i det 11. århundrede
277-287	2.	Europas modoffensiv mod Orienten
295-299	4.	Den universelle pavekirke
313-328	7.	Samfund og kultur i højmiddelalderens Europa.

BJ / 5. september 2005

---

11. Ordene *skrive* og *mur* er netop låneord fra latin: *scribere* og *murus*.